Чăваш чĕлхипе литература урокĕсенче вăйă меслечĕпе усă курасси

Филиппова Нина Калистратовна,
Чăваш Республикин Тăвай районĕнчи Чутейри пĕтĕмĕшле пĕлӳ паракан вăтам шкулта чăваш чĕлхипе литературине вĕрентекен

Умсăмах

Ачасен вĕренӳри хастарлăхне ӳстересси, пурнăçра активлă позици йышăнма вĕрентесси ман ĕçре тĕп ыйту шутланать. Вăйă – ачасене ӳсме тата пур енлĕ аталанма май паракан чи кирлĕ ĕç. Вăйăра ачан ăс-тăнĕ , тавракурăмĕ туптанать, вăл ушкăнпа ĕçлеме хăнăхать. Выляв меслечĕпе анлă усă курса вĕрентсен ачасем вĕренӳ материалне лайăхрах ăнланаççĕ, ивăнмаççĕ, тимлĕхĕ те ӳсет.

Вăйă

-Вĕренме илĕртет,
-Пуплеве аталантарать,
-Ачасен активлăхне ÿстерет,
-Пур енлĕн аталанма май парать

Вăйăсене ытларах:

* Урокăн çирĕплетӳ тапхăрĕнче,
* Вĕреннине аса илнĕ чухне,
* Пуплев зарядки тунă чухне,
* Физкультминуткăсенче,
* Пĕтĕмлетӳ урокĕсенче ирттерме пулать.

Сыпăксем тăрăх вăйă

кĕ

не

кĕ

пе

вĕ

пер

кĕ

кĕ

кĕ

ке

лет

«Кам нумайрах пĕлет?» *вăйă*

«Ç» сасăран пуçланакан сăмахсене шыратпăр, кам нумайрах тупать, çав çĕнтерет. Ачасене кашнинех хавхалантарма çăлтăрсем паратăп. Пĕр тĕрĕс сăмахшăн – пĕр çăлтăр.

«Мĕнле сасă?» *вăйă*

- Вĕрентекен ачасене çак сăмах ушкăнĕсенче мĕнле пĕр пек сасă пуррине пĕлме хушать:
- 1. Кăçатă, каç, çарăк, çиçĕм.
- 2. Мăлатук, купăста, ăман, шăмă.
- 3. Хӳре, ӳкерчĕк, пӳлĕм, кĕтӳ.
- 4. Йытă, йывăç, мăйăр, хăйăр.
- 5. Кăмака, ăман, çулçă, шăпăр.

«Анюка мĕн кирле?» *вăййи*

Вĕрентекен ачасене Анюк пуканене кăтартать те çапла калать: «Ачасем, Анюк хăйне валли магазинта тумтир илесшĕн. Эсир ăна пулăшаймăр-ши? Мĕн илесшĕн Анюк? Вăл илме шутланă тумтир ятĕнче «л» сасă пур. Пĕлетĕр-и эсир ăна? Шухăшлăр-ха. Кам пĕлет?»

«Кам хăвăртрах сăмахсем тăвать?» *вăйă*

- 1. к, ă, р, а, ç.
- 2. р, я, х, ă.
- 3. н, а, х, у, с.
- 4. а, р, х, ы.
- 5. н, а, м, ш, ă, к.

«Мĕн ытлашши?» *вăйă*

- Кĕпе,ĕне,тутăр,шăлавар,майка,саппун,çĕлĕк, алсиш,юбка,кунăста,çарăк,кишĕр,çĕр улми, пукан, хăяр,сухан, кавăн, кăшман.

«Çапла-и, çапла мар-и?» *вăйă*

- Шыв вĕрет
- Хĕвел çăвать
- Курăк ӳсет
- Чăх ишет
- Çил вĕрет
- Кашкăр вулать
- Ачасем калаçаççĕ

Çапла

Çапла мар

Перфокартăсем

Кайăксем

т	рна
т	ри
ч	кеç
ч	на
ш	пчăк
ш	нкăрч
к	сăя

Килти выльăх-чĕрлĕх

п	тек
с	рăх
т	ка
ĕ	е
в	кăр
с	сна
к	чака

Ĕç хатĕрĕсем

п	ртă
с	нĕк
п	чкă
м	латук
п	кур
к	реçе
к	репле

Çимĕçсем

х	яр
к	шĕр
к	шман
ç	рăк
ы	ра
с	хан
р	дис

Вĕçсе кайнă сас паллисем

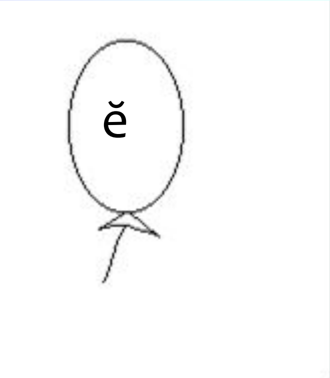

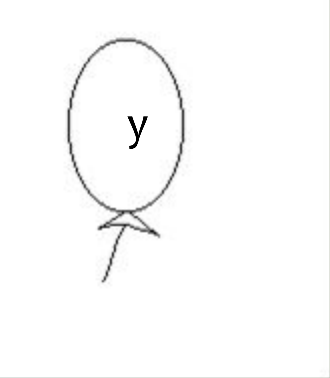

* *Й----лтĕр,*
* *Й-----лме,*
* *Ç----на,*
* *А---сиш,*
* *Т----вайкки,*

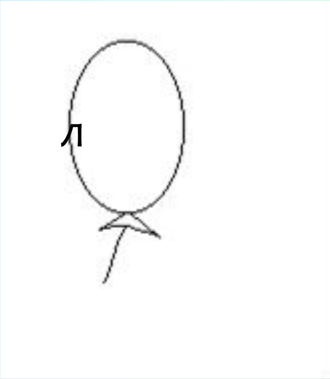

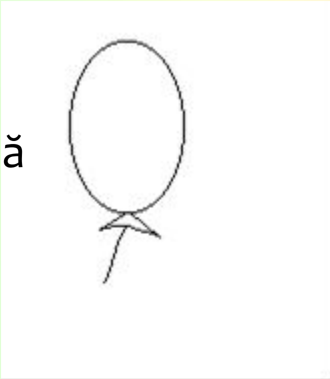

«Манăн çемье» *вăйă*

Ат…е

Кук…май

Аса…те

Йă…ăк

Ку…аçи

Пичче

Шăл…ăм

Ан…е

Ап…а

А..анне

Синонимне туп

* Савăнать-
* Шикленет-
* Ĕлккен-
* Калаçать-
* Шавлать-
* Юрататать-

* Килĕштерет,
* Хăрать,
* Пуплет,
* Хĕпĕртет,
* Кĕрлет,
* Чипер.

Антонимне туп

* Тухать-
* Тăрать-
* Сахалланать-
* Анать-
* Сивĕтет-
* Макăрать-
* Çухатать-

* Тупать,
* Кĕрет,
* Хăпарать,
* Кулать,
* Нумайланать,
* Ăшăтать,
* Ларать.

Кам нумайрах сăмах тăвать?

* -Ла(-ле);
* -Лан(-лен);
* -Лат(-лет);
* -Лаш(-леш)

* Тăван,
* Сарă,
* Кăвар,
* Кĕвĕ,
* Ача,
* Тус,
* Ĕмĕт

Ваттисен сăмахĕсем

* ***Уроксенче ачасене пĕлӳ илме пулăшнисĕр пуçне вĕсен çыхăнуллă пуплевне аталантарас ĕçре пысăк вырăн йышăнса тăраççĕ: пуплевне чĕрĕлĕх, сăнарлăх кĕртеççĕ, пуянлатаççĕ.***

Ваттисен сăмахне пĕлетĕр-и?

* Вĕрентекен пĕр-пĕр тема калать, ачасем çав темăпа çыхăннă ваттисен сăмахĕсене шыраса тупаççĕ. Тĕслĕхрен, «Вĕренӳ» , «Ĕç» темăсемпе.
* Вăййа ачасене ушкăнсене пайласа ирттерме пулать.

Панă сасăсемпе пуçланакан ваттисен сăмахĕсем туп

- Вĕрентекен виçĕ сасă калать, тĕслĕхрен, «У», «К», «Т». Ачасен çак сасăсемпе пуçланакан ваттисен сăмахĕ шыраса тупмалла.
- Усал хыпар утпа çӳрет.
- Калама çамăл, тума йывăр.
- Тĕрĕс сăмах чул ватать.

Ваттисен сăмахĕсене вĕçле

- 1. *Выльăх-чĕрлĕх алла ...*
- а) курать; ă) пăхать; б) сăнать.
- *2.Кушака — кулă, шăшие— ...*
- а) кулă; а) тулă; б) вилĕм.
- 3. *Кахалшăн ... кĕске, ĕçченшĕн ... кĕске.*
- а) çĕр — кун; а) кун — çĕр; б) çĕр — çĕр.

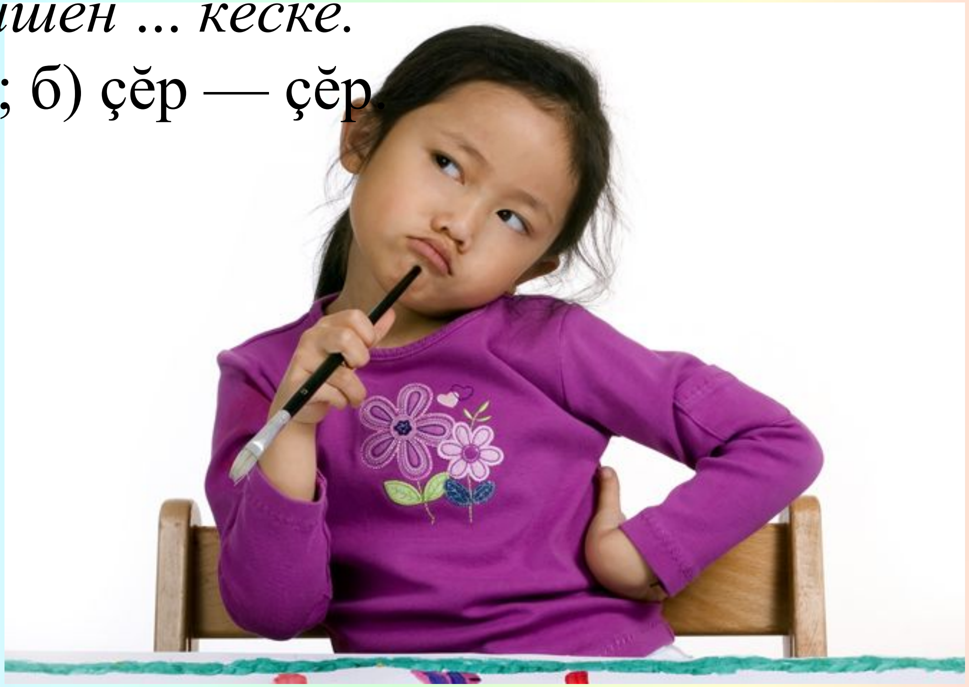

Ваттисен сăмахĕсем (лото)

Вĕренни — çутă, вĕренменни — тĕттĕм	Кĕнеке пурне те пĕлет	Ĕç ăсталăха юратать
вĕренӳ	кĕнеке	ĕç

«Мĕнле ваттисен сăмахĕсем пытаннă?»

вăйă

çиччĕ

Çын

кас.

паллă.

пĕрре

пĕрре

виç те

пуласси

Пĕтĕмлетӳ

Маларах çырса панă вăйăсемпе урокра усă курсан,ачасем чăваш чĕлхине юратсах вĕренĕç,вăйăпа интересленсе кайса урăх кирлĕ мар ĕççсем çинчен манĕç. Шанас килет: çине тăрса, творчествăлла ĕçлесен, шкулсенче урокра çеç мар. Тăхтавра та чăваш пуплевĕ вăй илĕ.

Усă курнă литература:

1. Андреев И. А. Чăваш сăмахĕ. 5 кл. Шупашкар, 1995.
2. Антонова З. С., Портнова З.Н. Пĕрле выляр-ха. Шупашкар, 1992.
3. Васильев Н. В. Ыtарлăх. Шупашкар, 1992.
4. Воронцов Г. И. Ача-пăча вăййисем. Шупашкар, 1992.
5. Молоствова В. Вăйă – ачасен савăнăçĕ.//Халăх шкулĕ. № 4, Шупашкар, 2004.
6. Сергеев Л. П., Ефимов В. Е. Грамматика вăййисем. Шупашкар, 1991.
7. Чăваш чĕлхи программи. Вырăс шкулĕнчи V-IX классем валли. Шупашкар 1996.